

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р арх. Елена Димитрова,
катедра “Градоустройство”, Архитектурен факултет, УАСГ

Относно: Дисертационен труд на тема

„ИЗЧЕЗВАЩИТЕ ГРАДОВЕ: (Не)устойчивото градско развитие в България след 1989 г.“

Представен за присъждане на образователна и научна степен “ДОКТОР” по докторска програма „Теория и история на културата“, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, област на висше образование 3: Социални, стопански и правни науки

С автор: **Иво Пешунов**

докторант в редовна форма на обучение в катедра "Културология",
Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

с научен ръководител доц. Светлана Христова

Становището е изготвено в изпълнение на Ректорска заповед 1139/11.05.2026 г. за провеждане на публична защита на дисертационен труд за присъждане на на ОНС „Доктор“ и решение на научното жури съгласно протокол № 1/15-19.05.2026 г.

1. Общи характеристики на труда

Представеният за обсъждане дисертационен труд е с общ обем 419 страници, от които 336 страници основен текст, 17 страници библиография и 61 страници приложения. Трудът е структуриран в увод, три глави и заключение, библиография и две приложения. Списъкът с използвана литература съдържа общо 268 източника - 62 на български език и 206 чуждоезични (на английски, италиански и френски език); от тях 28 са издадени след 2020 г. В Приложение 1 са включени 5 графики, 9 таблици и 1 карта, а в Приложение 2 – материали от авторски интервюта и анкети.

2. Актуалност на тематиката и познаване на проблема

Обширната тема за устойчивото обществено развитие и неговите градски измерения привлича широк световен интерес – както политически, така и изследователски, през последните три десетилетия. Това е свързано, от една страна, с оценяваните нарастващи рискове пред човешките общности, а от друга - с продължаващи процеси на урбанизация, изправящи теорията и практиката на градското планиране и управление пред трудни за преодоляване предизвикателства за осмисляне и овладяване на стратегически подходи и иновативни инструменти.

Дисертационният труд изгражда широка панорама на продължаващия световен научен и политически дебат, придружаващ възникването и сблъсъка на идеи и практики. В текста присъстват изчерпателно представени процеси, автори и документи, които изграждат многоликата картина на търсенето на пътища към по-устойчиво бъдеще в съвремения свят. Изчерпателно са разгледани

безспорно важни стъпки в осмислянето на отношението между човека и природата, развитието на идеята за устойчиво развитие и опитите за нейното практическо приложение. Всичко това определя настоящия дисертационен труд като значим и навременен. Демонстрираното добро познаване на проблематиката позволява осмислянето на общи световни и европейски процеси в техните специфични национални проявления.

3. Целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраният обект на изследването - „*устойчивото развитие като мислене, политика и практика*“, дефинираният предмет - „социално-икономическите и културно-политически причини за неустойчивото градско развитие в България“ и поставената амбициозна цел - „*да се разкрият причините за неустойчивото развитие на българските градове и въз основа на осъщественото изследване на единичния случай да се обсъдят алтернативни варианти за тяхното преодоляване*“, правят изследването комплексно и изключително трудно за осъществяване в пълнота, особено когато в случая не се разчита на интердисциплинно сътрудничество. Това определя и предпочетения от докторанта подход - да формулира послания към теорията и практиката въз основа на знание, проверено чрез изследване на единичен казус.

Поставените пред труда седем изследователски задачи са относими към целта, но някои от тях са твърде общо формулирани и това затруднява преценката за степента на изпълнението им.

4. Методика на изследването

Изследването прилага дедуктивен подход, като е проведено на три нива, представени в трите глави на труда в тяхната логическа последователност: развитие на концепцията за устойчивост; устойчивото градско развитие и неговите ракурси; устойчиво развитие в България (илюстрирано чрез на случая на град Перник). Дисертацията поставя изричен акцент върху културните измерения в концепцията за устойчиво развитие и потенциалната роля на културния туризъм в политиките за нейното практическо осъществяване.

Сполучливо избраният и пространно развит казус на изследването предоставя богати възможности за проследяване на исторически формирани културни пластове, разностранно влияещи върху най-новото развитие на града, като и позволява да се подкрепят разгледаните общотеоретични постановки на концепцията за устойчиво развитие с конкретиката на специфичния социален и пространствен контекст на най-емблематичния българския пост-индустриален град. За съжаление, в известен смисъл е пропусната възможността за по-изразителното поставяне на Перник в общността на европейските пост-индустриални градове, съхранили в културната идентичност на своите жители паметта за миньорското си минало, а съвременните си политики за икономическо реструктуриране - с интерпретиране на индустриалното си културно наследство.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Смятам, че трудът е важна стъпка в усилието да се открият процеси в развитието на българските градове през последните три десетилетия, които са в логична връзка със световни и европейски тенденции, като в същото време отразяват специфични особености на местния и национален контекст и имат своята дълга историческа пътека. Значимостта на постигнатото в дисертационния труд свързвам с декларираното и убедително защитено от автора му разбиране за устойчивото развитие като холистична и развиваща се идея и за културата като отправна точка на всяко развитие, включително устойчивото; както и с изграденият конкретен български казус, който разглежда темата за днешното развитие на град Перник, защитавайки правото му на културна идентичност и достойно бъдеще.

В този смисъл, приемам за основателно заявени четири от заявените в автореферата осем теоретични приноса на дисертационния труд (съответно приноси 1, 2, 4 и 5). Не приемам понятието „изчезващи градове“ за съотносимо към разгледания в дисертацията казус, нито аргументацията за въвеждането му за убедителна (принос 7). В установената национална йерархична система от градове-центрове и техните функционални ареали (FUA) на Национална концепция за регионално и пространствено развитие 2026-2040 г. (НКРПР) Перник е сред средните градове от трето ниво, (центрове с регионално значение за територията на областите). Съгласно въведения през 2025 г. показател, за критичен и изискващ спешни „спасителни“ мерки се счита „спадът на населението с над 20% за 10-годишен период“. В страната са отчетени 22 такива общини с малки градове в групата от ниво 4. Смятам, че за анализът и обосноваването на работещи система от индикатори за изследване и оценяване на устойчивото градско развитие (принос 8) е експертна дейност нужно сътрудничеството на политици, експерти от различни дисциплини и граждани.

6. Автореферат и публикации по дисертационния труд

Авторефератът представя коректно и пълно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Предоставени са данни за три самостоятелни научни статии на докторанта на български език, свързани с темата на дисертационния труд, които са публикувани в неререферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове. Представените материали покриват в цялост минималните изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3.

7. Лични впечатления от докторанта

Въпреки работата ни в общо изследователско поле, не познавам лично докторанта. Впечатленията ми са базирани върху предоставените за рецензиране материали, а те убедително илюстрират наличие на траен изследователски интерес към процесите свързани с устойчивото обществено развитие и неговите градски измерения – открити в по-широкия световен европейски и процес, но и осмислени в специфичния национален контекст с грижа за днешните български градове и тяхното бъдеще. В този смисъл смятам, че трудът доказва наличие на важни за един изследовател качества – целенасоченост, добросъвестност и упоритост.

8. Критични забележки и препоръки

Приемам съображенията на автора да се фокусира само на ключови събития, очертаващи развитието на концепцията и на политиката за устойчиво развитие, но бих му препоръчала при последваща работа върху изследваната проблематика да се запознаване с материали на международната експертна група по Целите на устойчивото развитие към ИКОМОС, които са изрично насочени към осмисляне на тенденциите в разбирането за културното наследство - материално и нематериално, като ресурс за устойчиво развитие в световен и европейски мащаб. Би било полезно да се проведат и консултации с урбанисти по спецификата на националните стратегически документи в полето на регионалното и пространствено планиране.

Налице е известен дисбаланс в обема на отделните части на труда. Стремещът да бъде изчерпателно представен холистичният характер на идеята за устойчиво развитие, както и множеството й компоненти - на световно, европейско и национално ниво, в нейното дълго историческо развитие, е довел до прекомерно нарастване на обема на дисертационния труд, без да се постигне изрично обвързване на литературния обзор с проведеното емпирично изследване. В резултат последната част на труда остава в известна степен изолирана - не влиза в диалог предишните му части и не използва пълноценно вече направените от автора изводи.

Представения материал от изследването в Перник по-скоро подробно разказва събрания богат емпиричен материал, без да го анализира. Споменати са както добри инициативи и успехи, така и липсата на траен ефект от провежданите политики и положените усилия, без това да е трансформирано в препоръки за стратегическо действие.

Въпреки силния акцент върху културните измерения, остава недостатъчно развита във всички части на труда темата за ролята на местните общности в търсенето на устойчиви модели на развитие – а тъкмо те са носителите на тази култура, която се надяваме да съхраним и надградим.

Въпреки че напълно разбирам и споделям тревогата на автора, свързана с представените статистически данни за общината и града, бих препоръчала да се обмисли заменяне на термина „изчезващи градове“ със „свиващи се градове“, което по-точно отговаря на описваните градски процеси, без да носи усещане за обреченост (още повече, в изводите на гл. 3 се твърди, че Перник е положителен пример за използване на културното наследство като инструмент за успешен преход); то е коректен български превод на ползваното в англоезичната литература понятие „shrinking cities“, обозначаващо подобни процеси в редица пост-индустриални градове.

Бих препоръчала по-голяма прецизност при формулиране на някои твърдения, напр. екологичният отпечатък не може да бъде „негативен“, а урбанизацията не е непременно с негативно въздействие върху развитието. Нужни са и някои фактологически уточнения: Стокхолмската конференцията (1972 г.) се занимава с опазването на околната среда, не още с развитието. Конференцията ХАБИТАТ 3 на ООН е световен форум и няма основаният документ „Нов градски дневен ред“, приет в Кито през 2016 г. след широк дебат политически, професионален и обществен дебат, да се приписва на САЩ.

Направените коментари и препоръки не подценяват изтъкнатите вече достойнства на труда, а целят да подпомогнат автора му при бъдещи изследвания върху устойчивото градско развитие.

Заклучение

В заключение на изложеното по-горе смятам, че представеният дисертационен труд на тема **„ИЗЧЕЗВАЩИТЕ ГРАДОВЕ: (Не)устойчивото градско развитие в България след 1989 г.“** отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р България и на Правлника за прилагането му, като демонстрира умението на автора да борави с голяма по обем разностранна информация, да прилага съвременни изследователски методи и да формулира теоретични и научно-приложни изводи.

Въз основа на това с пълна убеденост предлагам на уважаемото научно жури да присъди на ИВО ПЕШУНОВ образователната и научна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, в област на висше образование 3: Социални, стопански и правни науки.

Член на научното жури:

доц. д-р арх. Елена Димитрова

19 юни 2026 г.
гр. София

STATEMENT OF OPINION

by Assoc. Prof. Dr. Arch. Elena Dimitrova,

Department of Urban Planning, Faculty of Architecture, University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy,

Regarding: PhD Thesis entitled:

"THE DISAPPEARING CITIES: (Un)sustainable urban development in Bulgaria after 1989"

Submitted for awarding the educational and scientific degree "DOCTOR" in the doctoral program "Theory and History of Culture", Professional area 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences, Field of higher education 3: Social, Economic and Legal Sciences

Author: Ivo Peshunov

PhD student in a regular form of study
at the Department of "Cultural Studies", South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad

Scientific supervisor: Assoc. Prof. Svetlana Hristova

The statement of opinion was prepared in implementation of the Rector's Order 1139/11.05.2026 on conducting a public defense of a dissertation for awarding the educational and scientific degree "Doctor" and the decision of the scientific jury from 15-19.05.2026.

1. General characteristics of the dissertation.

The presented dissertation has a total volume of 419 pages, of which main text of 336 pages, bibliography of 17 pages and appendices of 61 pages. The work is structured in an introduction, three chapters and a conclusion, a reference list and two appendices. The reference list a total of 268 sources - 62 in Bulgarian and 206 in foreign languages (English, Italian and French); of these, 28 were published after 2020. Appendix 1 includes 5 graphs, 9 tables and 1 map, and Appendix 2 - materials from author's interviews and surveys.

2. Relevance of the topic and knowledge of the problem

The extensive topic of sustainable social development and its urban dimensions has attracted broad global interest - both political and scientific, over the past three decades. This is related, on the one hand, to the estimated growing risks facing societies, and on the other - to ongoing processes of urbanization, confronting the theory and practice of urban planning and management with difficult-to-overcome challenges in understanding and implementing strategic planning approaches and innovative tools. The dissertation builds a broad panorama of the ongoing global scientific and political debate, accompanying the emergence and collision of ideas and practices. The text contains comprehensively presented processes, authors and documents that build the multifaceted picture of the search for ways to a more sustainable future in the modern world. Indisputably important steps in the understanding of the relationship between man and nature, the development of the idea of sustainable development and attempts at its practical application are comprehensively examined. All this defines the present dissertation work as significant and timely. The

demonstrated good knowledge of the issues allows for the understanding of common global and European processes in their specific national manifestations.

3. Appropriateness of the dissertation goal and tasks.

The chosen object of the study, namely "sustainable development as thinking, policy and practice", the defined subject ("socio-economic and cultural-political reasons for unsustainable urban development in Bulgaria") and the ambitious goal set ("to reveal the reasons for the unsustainable development of Bulgarian cities and, based on the conducted study of the single case, to discuss alternative options for overcoming them"), make the study complex and extremely difficult to implement in full, especially when interdisciplinary cooperation is not relied on in this case. This also determines the approach preferred by the doctoral student - to formulate messages for theory and practice based on knowledge verified through the study of a single case. The seven research tasks set for the work are relevant to the goal, but some of them are formulated too generally and this makes it difficult to estimate the degree of their implementation.

4. Research methodology

The research applies a deductive approach, and is conducted at three levels, presented in the three chapters of the work in their logical sequence: development of the concept of sustainability; sustainable urban development and its perspectives; sustainable development in Bulgaria (illustrated through the case of the city of Pernik). The dissertation places an explicit emphasis on the cultural dimensions in the concept of sustainable development and the potential role of cultural tourism in policies for its practical implementation. The successfully selected and extensively developed case study provides opportunities for tracing historically formed cultural layers, variously influencing the latest development of the city, and for supporting the general theoretical statements of the concept of sustainable development under the specific social and spatial context of the most emblematic Bulgarian post-industrial city. Unfortunately, an opportunity seems missed to more expressively place Pernik in the community of European post-industrial cities, which have preserved the memory of their mining past in the cultural identity of their residents, and their contemporary policies for economic restructuring through the interpretation of their industrial cultural heritage.

5. Contributions and significance of the work for science and practice.

The work could be considered an important step in the effort to identify key processes in the development of Bulgarian cities over the past three decades, which are in logical connection with global and European trends, while reflecting specific features of the local and national context along their own long historical path. I associate the significance of what has been achieved in the dissertation with the declared and convincingly defended understanding of sustainable development as a holistic and evolving idea, and culture as the starting point of any development, including a sustainable one; as well as with the specific Bulgarian case study, which examines the topic of the current development of the city of Pernik, acknowledging its right to cultural identity and a future of dignity. I, therefore, consider four of the eight theoretical contributions of the dissertation work stated in the abstract to be well-founded (contributions 1, 2, 4 and 5, respectively). I do not consider the concept of "disappearing cities" to be relevant to the case considered in the dissertation (claimed contribution 7), nor the argumentation for its introduction to be convincing. In the established national hierarchical system of urban centers and their functional areas (FUA) of the National Concept for Regional and Spatial Development 2026-2040 (NCRSD), Pernik is among the medium-sized cities of the third level (centers of regional importance for the territory of the districts). According to the indicator introduced in 2025, "the decline in the population by over 20% over a 10-year period" is considered critical and requires urgent, "rescue" measures. There are 22 such municipalities with small towns in the level 4 group in the country. I also believe that the analysis and justification of a working system of indicators for research and assessment of sustainable urban development (claimed contribution

8) is an expert activity that requires the cooperation of politicians, experts from various disciplines, and citizens.

6. Dissertation synopsis and related publications.

The synopsis correctly and thoroughly presents the dissertation structure and content. Data is provided for three scientific articles in Bulgarian, authored by the doctoral student, and related to the topic of the dissertation, which have been published in non-refereed journals with scientific review or in edited collective volumes. The submitted materials fully cover the minimum requirements under Art. 2b, para. 2 and 3.

7. Personal impressions of the doctoral student

Despite our work in a common research field, I do not know the doctoral student personally. My impressions are based on the materials provided for review, and they convincingly illustrate the presence of a lasting research interest in the processes related to sustainable social development and its urban dimensions – highlighted in the broader global and European process, but also understood in the specific national context with care for today's Bulgarian cities and their future. In this sense, I believe that the work proves the presence of important qualities for a researcher – purposefulness, conscientiousness and perseverance.

8. Critical remarks and recommendations

I accept the author's considerations to focus only on key events outlining the development of the concept and policy for sustainable development, but I would recommend that in subsequent work on the researched issue, he familiarize himself with materials of the international expert group on the Sustainable Development Goals at ICOMOS, which are explicitly aimed at understanding the trends in the understanding of cultural heritage - tangible and intangible, as a resource for sustainable development on a global and European scale. It would be useful to also hold consultations with urban planners on the specifics of national strategic documents in the field of regional and spatial planning. There is a certain imbalance in the volume of the individual parts of the work. The effort to comprehensively present the holistic nature of the idea of sustainable development, as well as its many components - at the global, European and national levels, in its long historical development, has led to an excessive increase in the volume of the dissertation work, without achieving an explicit connection of the literature review with the empirical research conducted. As a result, the last part of the work remains somewhat isolated - it does not enter into a dialogue with its previous parts and does not fully use the conclusions already drawn by the author.

The presented material from the study in Pernik rather presents in detail rich empirical material collected without analyzing it. Both good initiatives and achievements are mentioned, alongside the lack of lasting effect of the implemented policies and the efforts made, without this being transformed into recommendations for strategic action. Despite the strong emphasis on cultural dimensions, the topic of the role of local communities in the search for sustainable development models remains insufficiently developed in all parts of the work - and it is they who are the bearers of the culture that we strive to preserve and build upon.

Although I understand and fully share the author's concern related to the presented statistical data for the municipality and the city, I would recommend replacing the term "disappearing cities" with "shrinking cities", which more accurately corresponds to the described urban processes, without bringing a sense of doom (moreover, the conclusions of Chapter 3 claim that Pernik is a positive example of using cultural heritage as a tool for successful transition). It is also the Bulgarian translation of the term "shrinking cities" used in English literature, denoting similar processes in numerous post-industrial cities.

I would recommend greater precision in formulating some statements, e.g. the ecological footprint cannot be “negative”, and urbanization does not necessarily have a negative impact on development. Some factual clarifications are also needed: the Stockholm Conference (1972) deals with environmental protection, not with development yet. The UN HABITAT 3 Conference is a global forum and there is no reason to attribute the document “New Urban Agenda”, adopted in Quito in 2016 after a broad political, professional and public debate, to the USA.

The comments and recommendations made do not underestimate the already highlighted merits of the work but aim to support its author in his continuing research on sustainable urban development.

Conclusion

In conclusion, I believe that the presented dissertation on the topic "DISAPPEARING CITIES: (Un)Sustainable Urban Development in Bulgaria after 1989" meets the requirements of the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations for its implementation, demonstrating the author's ability to handle a large volume of diverse information, to apply contemporary research methods and to formulate theoretical and applied conclusions.

Based on this and with full conviction, I propose to the esteemed scientific jury to award IVO PESHUNOV the educational and scientific degree "DOCTOR" in professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences, in the area of higher education 3: Social, Economic and Legal Sciences.

Member of the scientific jury:

Assoc. Prof. Dr. Arch. Elena Dimitrova

June 19, 2026
Sofia